

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. II.

V Ljubljani, 1. junija 1886. l.

XXVI. leto.

Prvo berilo in slovnica za slov. ljud. šole.

(Odgovor ocenjevalčev.)

(Dalje.)

Nadaljujé svoj odgovor v 7. listu „Tovariševem“ mi oponašata gg. Razinger in Žumer protislovje, rekóč, da pišem „jezik je v ‚Berilu‘ domač“, pozneje pa trdim, da „se ne bere po domače“. A temu ni tako. To protislovje sta le óna umetno stvorila, da sta — prepričan sem — po pomoti preméstila vejico moje ocene.

V 3. listu „Tovariševem“ na 36. strani v predzadnjem odstavku pišem jaz: Jezik je v „Berilu“ priprost, (z nekaterimi izjemami) domač . . . , óna pa te moje besede v svojem odgovoru na strani 98. tako-le prepisujeta: Jezik je v „Berilu“ priprost (z nekaterimi izjemami), domač Gospoda tovariša prestavljata tedaj mojo vejico v prepisu za oklepaja, vsled česar pridevata moj oklenen dostavek (z nekaterimi izjemami) pridevniku „priprost“, dočim sem ga jaz védoma postavil pred pridevnik „domač“. Poudarjam: védoma; kajti ko sem to pisal, vedel sem dobro, da greší pisava v berilu na nekaterih mestih zoper svojstvo našega jezika, da ni torej povsem domača. Na dotične glavne pomanjkljivosti sem kazal v svojej oceni na strani 37. in 51. in prav z ozirom na nje sem dostavil „(z nekaterimi izjemami)“.

Da nisem namenil tega dostavka pridevniku „priprost“, sledi tudi iz nadaljevanja moje ocene, kder nisem navél le enega samega pogreška zoper priprostost jezikovo v berilu. To bi bil pa izvestno storil, ako bi bil takó pisal, kakor prepisujeta gg. tovariša, kajti dolžnost mi je bila podpreti tudi z dokazi svoje trditve.

V podrobnejši odgovor na óni odstavke (str. 98.) se ne morem spuščati iz razumljivih vzrokov, če tudi bi to práv rad storil, ker jako dvoumim, da bi se iz slovniških pogreškov dalo sklepati o priprostosti jezikovej ali obratno.

Moja ocena in odgovor gg. tovarišev mora biti nekaterim čest. čitateljem „Tovariševem“ prava uganka, katero pojasniti si štejem v posebno dolžnost.

„Berilo“, koje sem jaz imel pri ocenjevanji v rokah, bilo je menda natisneno v lanskem februariji; jaz sem je prejel konec prešlega šolskega leta. Če tudi čitam vse slovenske liste in šolske še s posebno pazljivostjo, vender nisem do sedaj nikder bral, da bi bilo „Berilo“ doživelo drugi natis. Stóprv v odgovoru na oceno čitam: Izdaja te knjige, katero imajo otroci v roki, bila je dotiskana sredi meseca oktobra 1885. leta. To je bilo — se vé — záme nekaj novega, zató si tekój naročim en iztis „dotiskan meseca oktobra“.

Po pregledu spoznam, da se ta izdaja posebno v slovniškem delu vidno razločuje od prejšnje. Tu je izpuščenih ali vsaj premenjenih ónih osem nalog, katere sem jaz v oceni (str. 53.) obsodil z metodičnega stališča *). Tu je dalje popravljeno spregalo „risati“, pravilo o polglasnem **e** pred **r**-om, o pojmu glagola in mnogo slovniških in drugih pregreškov. S kratka: knjiga dotiskana v oktobru je vidno izpremenjena.

Kólikor je meni znano, je v knjigarstvu navada, da se takó važne poprave označenújo užé na naslovnem listu z opazko „druga izdaja“, ali „drugi popravljen natis“. Kakó je to, da se je tù opustilo? — Sàj knjigi so izdaje le na čast, ker svedóče njeno rabljivost. Dalje je to oznamenovanje potrebno zaradi jasnosti, ako nastanejo različna menjenja o knjigi — in še celó potrebno za šolsko knjigo. — Gospodoma tovarišema je predobro znano, kóliko sitnosti si prihrani učitelj, ako skrbi, da imajo otroci knjige (z različnimi natisi) istega natisa v róci. Kakó se more tedàj prikupiti knjiga, ki svoje različnosti prikriva! —

Sedàj bode óna uganka jasna. Jaz sem napisal oceno o prvi izdaji „Berila“, a gospoda se delata, kakor bi je ne bilo in se opirata le na popravljeni natis. Kedor je torej čital prvi natis „Berila“ in mojo océno, mora se čuditi odgovoru gg. tovarišev, in komur je prvi natis „Berila“ neznan, ne razume tudi moje ocene.

Ako bi bila tedàj gospoda odločno odgovorila: Pogreški, nevedeni v oceni, nahajajo se res v prvem natisu najinega „Berila“, a v drugem sva **nekateri** popravila, — prihranila bi bila sebi in meni mnogo besed. Kaj pomaga lakonično zanikovanje: Teh pogreškov **ni** v berilu, ónih **ne najdeva** v tolikem številu, ko pa **so** v berilu. Suho zatrjevanje in zanikovanje je pač le tam na mestu, kder veljá izrek: *jurare in verba magistri*.

Čudno se mi dalje vidi, da nista gg. tovariša popravila v drugi izdaji vseh pogreškov grešéčih zoper ista pravila. Polovične poprave niso poprave.

Nič manj čudno mi ni, da gospoda hotéča opravičiti pomanjkljivosti svoje knjige, kažeta na napake „Drugega berila“ in „Začetnice“. Rad bi vedel, kaj bi rekla gg. učitelja učencu, ki bi hotel svojo kaznivost zmanjšati s kazanjem na večje zmote svojih součencev. — Sicer je pa treba premisliti, da sti óni knjigi natisnjeni na Dunaji, in ne v Ljubljani. Ako pa sta se gospoda užé potrudila naštetih 104 tiskovne napake v „Druhem berilu“, mislim, da bi bila ta svoj trud bolje ukoristila v blagovspešnost našega slovstva po drugej poti nego v obrambo svoje knjige.

Gledé trditve: superlativ „najbolj zdrava“ je prav takó pravilen kakor „naj zdravejša“ — opozorim gg. tovariša na §. 125., str. 52. Janežičeve in §. 24., str. 29. Levstikove slovnice, ki nisti istega menjenja, ker stopnjevanje pridevnikovo (deležniki so izeti) z „bolj“ ne le ni slovansko, ampak tudi slabo ustreza jedrnatosti našega jezika.

„Plame“ sem jaz smatral v oceni tiskovnim pogreškom, gospoda pa imata ta izraz celó za pravilen, rekóč: a tù mu oporekava, da je „plame“ (mestu plamen) tiskovna pomota. (Glej Sket str. 16., isto takó Janežič (paradigma) str. 42. in Šuman!) — Na to jaz: Gospoda sta tudi tù v zmoti, óna zamenjujeta namreč moški samostavnik „plamen“ (Flamme) s srednjim „pleme“ (Gattung). Srednji samostalniki: brême, víme, vrême, plême i. t. d. se glasé na vshodu: brêmen, vímen, vrêmen, plêmen **). V pisme-

*) Gospoda je hočeta sicer v odgovoru zagovarjati, rekóč, da „se take naloge nahajajo v „Druhem berilu in slovnici“, n. pr. čuvai, strežai“, a jaz najdem na teh vsaj nekaj dobrega: da je vsi ali skoraj vsi slovanski otroci razuméjo vsaj po izgovoru. Kakó debelo bi pa pogledal natranjski, primorski ali sploh negorenjski otrok, ako bi slišal ali čital: zvato, tva, gvava, govof, mvad, itd.!

**) Primerjaj „Miklosisch-Vergleichende Formenlehre der slavischen Sprachen“ str. 187., §. 303.!

nem jeziku se izpušča končni **n** v edn. imenovalniku in tožilniku. To pa ne veljá o moških samostalnikih: kamen, korén, kremen, plamen i. t. d. (Glej: Sket-Sprach- und Übungsbuch str. 265.; Levstik str. 79.; Šumam-Mat. slov. 92. in 97.; Šuman — za sred. šole str. 24., c; Miklošič-Vergleich. Formenlehre str. 52. in 180.!) (Konec prih.)

Knjiga Slovénska

v

XIX. veku.

Med zaslužnimi možmi, o katerih se v slovstvu slovenskem malo govori in piše, je v prejšnjem stoletju še **Štefan Kemperle**, in v sedanjem **France Bilec**. — Kar o prvem vém, nahaja se v „Slovenski Bčeli“ (IV. 1853 str. 43. 44), kjer piše o njem „Ipauc“, da je bil fajmošter v Ločniku, skorej popolnoma furlanski fari blizo Gorice, od l. 1771 do 1789 in je poslovenil evangelij sv. Matevža in sv. Marka, sv. Lukeža pa le do 16. poglavja. V tamošnjem farnem arhivu se hrani rokopis: „Evangelia secundum Matthaeum, Marcum et Lucam in carniolicum idioma translata a Stephano Kemperle, Caes. Reg. Parocho Lucinici.“ Ta napis je pristavil naslednik njegov A. Leonardis. — Rokopis slovenski šteje 34 drobno in tesno popisanih pol in folio; na čelu mu je predgovor, v katerem se kratko pa dobro razlaga, kaj je novi, kaj stari testament, in kaj evangeli; imenujejo se vse 27 bukve novega testameta; na sredi je potem evangelski tekst slovenski, na zunanji strani so mnogoštevilne glose ali razjasnjenja težjih besed, izrekov in odstavkov, na znotranji citati iz stare zaveze; na koncu pa je rokopisu pristavljen mali slovar (od pismenke p do zadnje abecedne črke), kjer pové, kako se vsaka reč, ki mu je bila pri tem prevodu potrebna, pravi po a) Krajnsko, b) po Koroško, c) po Slovensko in Bezjačko, in d) po Hervaško itd. — O besedi bodi na primer:

„Kadar je pak Jezus bil rojen v Betlehemi v Judouski deželi, o času Erodeža krajla: pole, tedaj so prišli modri od jutrove dežele v Jeruzalem inu so djali: Kej je ta vnuvič rojeni Judouski krajl? Mi smo njegovo zvezdo vidili v jutrovi deželi, inu smo prišli njega molit. Kadar je letu Erodež krajl slišal, se je ustrašil on, inu ž njim red vsa Jeruzalem. Inu je pustil vkup poklicati vse Višefarje inu Pisarje mej folkom, inu je nje izprašoval: Kej bi imel Kristus rojen biti? Ino oni so k njemu djali: V Betlehemi v Judouski deželi. Zakaj letaku stoji pisano skuzi Preroka: Ino ti Betlehem v Judouski deželi, nesi kratku nikar nar manša mej Viudi Juda: zakaj iz tebe ima meni priti ta Viuda (t. j. vojvoda), kateri bo gospodoval čez moj izraelski folk itd.“ (Mat. II. A. — Slov. Bčela. IV. 44).

„Takrat, ko je na Slovenskem toliko domorodcev bilo, kolikor je zdaj čitavnic, tedaj je živel v Harijah na Notranjskem mlad učen duhoven, ves vnet za blagor cerkve in svojih rojakov in za povzdigo slovenskega slovstva. Ime mu je bilo France Bilec. Rojen je bil okoli l. 1784 v Bistrici na Notranjskem; dokončal je latinske in bogoslovske šole izverstno in potem je pastiroval v Tomaju, v Postojini, v Ternovem in poslednjič v Harijah, kjer je u. 5. maja l. 1824, a pokopan bil po svoji želji v Ternovem. Učenik in potem najzvestejši prijatelj mu je bil Vodnik, kateri je rad k njemu prihajal v Bistrico in v Harije itd.“ — Pisal sem o njem jaz v Jezičniku IX. 1871 str. 10. — Nekoliko se omenja v Novicah l. 1858 str. 58, a življenje njegovo je popisal sorodnik njegov, vrli J. Bilec v Koledarju družbe sv. Mohorja l. 1865 str. 28—32, kjer je na pri povedano, da je dobro znal jezik ruski in srbski, da je do cara ruskega zložil krasno pismo, nabiral Vodniku besed za slovar, skladal pesmi, bil izvrsten govornik itd. —

— V dokaz temu bodi začetek pa svršetek iz žalostinke, ktero je zložil bil Vodniku in se nahaja v Vodnikovem Spomeniku (str. 43. 44) ž njegovo razlago nekterih besedí:

Iztiska žalost prevelika mi solzé,
 Prot' nebu milo gledam in zdihujem,
 Vesele prejšne žeze zlo se razkadé,
 Glej, tist' mi manka, kiga požalujem!
 Oh dragi Vodnik dragi! vže si zginil nam;
 Nemila črna smert je prehitela,
 Prezgodaj tebe vzela, spravla v večni hram;
 Kogá ne bo ta žalost pač zadela?

 Ljublanca bližnja, bratec, naj tvoj grob hladi,
 Ki mimo tebe teka no postaja,
 Z katero živa Sava zavod lep ti stri,
 Pa v tem' naj tica petje ti obhaja.
 Povišal si učeni Vodnik srečno nam
 Slovenšino, to zviša tvojo slavo,
 Pa truplo tvoje naj počiva v miru tam,
 In zemlja naj ne dela teb' težavo.*)

*) Vila die Nymphe. Ovdoviti verwitwen, verwaissen. Kal der Keim. Tuga der Gram. Stare dobe Urzeiten. Slovina Slavenfreundin, Slavengöttin. Tok der Köcher. Peretnice Flugfedern. Slovenja Slavenland. Starinar Veteran. Zgodovina Geschichte. Slovenčavc Slavist. Slave Philomele. Popevka die Muse. Raja Chor, Singchor. Skladati elegeisch singen. Pinka die Leyer, von pinkati, pinklati Leyer schlagen. Žalovina Elegie. V polju svetga Keršovana im Felde d. i. im Gottesacker des heiligen Christoph. Ovenčati bekränzen. Cvetarica die Flora. Vonj Wohlgeruch. Zavod die Revier, der Distrikt. Slava der Ruhm.

Štefan Modrinjak r. l. 1774 v Središču poleg Ormoža, latinskih šol učil se v Varaždinu, modroslovnih in bogoslovnih v Gradcu, u. župnik pri sv. Miklavžu blizu Ljutomera l. 1827. Knjižico Modrinjakovih pesmi, ktere je rajnega bratič Lovro rešil pogube, dobil in shranil si je Stanko Vraz, in po njem so tu in tam prišle ne-ktre vže tudi na svetlo (Novic. 1854; Zora 1876; Kres 1881—3 itd.). Jako jih hvali Vraz na pr.: „Sudim da su žeženo zlato, pravi ures poezije slavjanske. Iz njih sbor. pravi, čisti um slavjanski glasom domorodnim; misli uzvišene; izložene obrazi sjajnimi fantazije, zdrave, skore, uznešene itd.“ (Gusle i Tambura str. 158. 159). Na razgled bodi začetek pesmi (l. 1813 gl. Kres III str. 522):

Zadnji človek je na svéti,	V nadrah maternih se shrani,	Erjav kakti Judaš bódi!
Ki svoj rod za nič drži:	V njenoj reji se zredi;	Naj te pes za plotom jé!
Zapstonj so mu rožni cveti;	Mačoho oslépno brani,	Med Slovence naj ne hodi,
Njemu nikaj ne diši.	Mater pa za nič drži.	Ki je prav Slovenec né!

Fabula.

1. Enkrat en prevzetni dečarec odjaše
Po cesti z tak naglim kolopom iz paše,
Da grive briščíjo po zraki in rep,
Zpod kopit proč berni prah, kamen in črep.	3. Zadremljena zbudi se baba pijana
Dirjočega mimo zagledne katana,
Prestrašena reče: „O gospoda moja!
Ste vidli kak jaše Sankt-Juri pozoja?
2. Po varaši jaše on z velikim skokom,
Zahuška veselo pod vsakim oblokom:
Na ulici hitro se stečejo ljudi,
No vsaki jašečem dečarcu se čudi.	4. Bez ostroge, vuzde, brez žval in čapraka
Peklenskiga v zraki je dirjal lišaka.“
Na to se kobila na kamen pokrukne,
Puf! katana z herbta prek šinjaka smukne.

5. O Muza pomiluj, potuži, poklaguj!

Kak sreča v nesrečo prehití se z vagoj:

Prevzetnjak ki hvalo svô komaj podehnul

Žalostno se plače, da šinjak si spehnul.

(Cvetje jugoslavjansko I. 1850 str. 208. Knjiž. Zgod. sp. J. Macun 1883 str. 76. 77. Prim. B. Flegerič.)

Jakob Košar r. 14. jul. 1814 pri sv. Jurju na Ščavnici, učil se v Mariboru in v Gradcu, bil duhovnik pri D. M. Tolažnici blizo Gradca, potem dvorni kapelan vladike Sekovskega, u. 19. april. 1846. Jako čislal ga je Stanko Vraz, kteremu je nabiral narodne pesmi (vid. Narodne Pesni Ilirsk. 1839 str. 103—4) in Dr. Razlag, kteri ga je opisal v zabavniku svojem „Zora“ l. 1852 in poklonil mu slovo v Drobntincah l. 1858. Košar je vže dijak vadil se v pisanju slovenskem; poslovenil je nekaj pesmi Schillerjevih, Horacijevih in Gessnerovih, pisaril najprej v Dajnkovici, poslej v Gajevidi kakor spričuje Dav. Terstenjak v „Zori“ l. 1872. I. str. 23. 98 itd., kjer je iz literarne zapuščine Jakoba Košara ponatisnjena tudi iz l. 1831 pesem na pr.:

Jutro.

Že svitla rosa polje moči,
Že v hladnem jutri zarja počí,
V doline že se skriva mrak.
Iz morja modrega na nebi
Hiteče megle veter trebi
In žarno bliska solčni trak.

Počasi megle se žarijo,
No solčni žari gor ležijo
Skoz firmamenta velki krog.
Vu rosi vetrec travo gible
No silje se vu hladi zible,
Veselja zлива se natok.

V žarečem zlati vse se sveti,
No solnce je začelo vléti
Toploto svojo na bregé.
Zdaj mračna tema vsa premine,
Bleščijo v zlati se pečine,
No stermno čelo od goré.

France Cvetko r. v. Dornavi l. 1789, župnik v Lembahu, dekan v Ptuj, potem v Ljutomeru, u. v Mariboru l. 1859. Cvetkove spise posebno homiletičke priušal je „Slov. Prijatelj“ v Celovcu l. 1879—1881 (Knjiž. Zgod. Macun. str. 73) iz raznih ogovorov na nedelje in praznike, v postu in posebnih priložnostih od l. 1825 do 1857. Na primer bodi iz pridige za Velikonočno nedeljo l. 1851 začetek v obliki „Prijateljevi“ (1879 št. 3):

„Vesel in posebno srečen je današnji dan . . . In res se na vuzem vse veseli; bogatec in siromak, mlad in star. Da se ta dan loži veselimo, zato smo v pretečenem postu šli k spovedi, prejeli sv. rešnje Telo in svoje duše umili; svoje hiše smo osnažili, nekteri so svojemu telesu novo obleko napravili, nekteri so v znamenje veselja zoro zjutraj vuzemnico (velikonočni kres) kurili in pri vseh hišah se danes tudi boljša hrana na mizo postavlja. Vse to se godí v znamenje posebnega veselja. — Med hranami današnjega dne pa se nektare nahajajo, ki se sicer skoz celo leto nikdar ne pripravljajo in ne zavživajo, ampak samo danes na vuzemsko nedeljo, na primer: rumenice ali pisanke, kterih se posebno deca veselijo. Odraščeni rumenice ali pisanke večidel le toliko porajtamo, da ob vuzmu ž njimi deco obdarujemo. Na to pa morda med vami še nobeden ni pomislil, kaj da pisanke pomenjajo, ki se samo ob vuzmu barvajo in zavživajo. Pisanke pomenjajo, da Vam takoj povem, srečo in veselje in imajo od posebne prigodbe iz ajdovskega časa svoj početek. Pripoveduje namreč učeni mož Aelius Lamprius, da je kokoš starišev poznejšega rimskega cesarja Aleksandra Severa, posebno dobrega vladarja, tisti dan, ko se je Aleksander narodil, rudeče jajce znesla in ta rumenica je starišem veliko srečo in veselje oznanila, ki se je spolnilo l. 227 po Kristusovem rojstvu, ko je Aleksander postal rimski cesar. Od tistega časa so si ljudje rumenico ali pisanko v znamenje veselja delali, če so drug drugemu srečo in veselje delili.

Mi pa še imamo poseben vzrok, da se na Vuzem veselimo, ker vemo, da je Kristus na današnji dan za kralja in Gospoda nebes in zemlje povzdignjen zaradi svoje pokorščine do smrti na križu; da on naš brat v nebesih pri Bogu Očetu za nas prosi in posreduje. O sreča! o veselje! Na to veselje nas rumenice ali pisanke opominjajo. Tedaj nas opominjajo pisanke na dosti dobrega in veselega na zemlji; ali one nas opominjajo še tudi na prihodnje vstajenje in na neskončno veselje v nebesih. Te besede vam hočem danes razložiti ter velim rekoč: I. Rumenica ali pisanka je kip ali podoba našega vstajenja. II. Rumenica ali pisanka je tudi kip nebeškega veselja. Moje besede bodo vesele, ker je današnji praznik vesel itd.“

Slomšek kot pedagog.

(Dalje in konec.)

Na ta način je bil Slomšek v silno kratkem času preskrbel najpotrebnejše slovenske šolske knjige. O tem Slomškovem delovanju piše Macun v svoji književni zgodovini slovenskega Štajera še to-le: „Službeni spisi (pri ministerstvu za nauk in pri štaj. namestniji) kažejo vsi do l. 1857. živo delovanje Slomškovo na tem polji, ter je ministerstvo posebno leta 1854. v nekem dopisu izvrstno pohvalilo dotično njegovo pripomaganje pri zlagi novih šolskih knjig. Dr. Hoffinger v (Wurzbach-ovem slovarji) obžaluje, da dotični dopisi mej Slomšekom in Thunom niso še obelodanjeni. G. korar Fr. Kosar pravi str. 251. životop. o Sl., da je imel v rokah Slomškovo oestro vlogo, v koji je za neke kraje branil slovensko-nemške šole, ter da je vladika sam napisal tako slovnico. — (Dotični dopisi so tedaj menda v Mariboru.)

Slomšek pravi v „Drobtinicah“ za l. 1861. in sicer v gori že omenjenem sestavku „Kratko vodilo“ o rabi beril . . na strani 285: „Redke so šole, v katerih bi bilo samo slovensko berilo domá; veči del vse naše šole na kmetih so ponemčene, ki berila v dveh jezikih imajo; to berilo pa je močno skrajšano . . “. Ali čujte, kaj o takih šolah pravi na str. 283 — 284: „So neumni starši, ki svojo deco zato v šolo dajajo, da bi se nemščine naučili, ter mislijo, da je dobra šola taka, v kateri se deca ne(u)mškovati prav debelo učijo, če ravno poleg ne(u)mškovanja Boga, očeta in matere svoje pozabijo. Taka gola ne(u)mškutarija v šoli je morija žlahtnega srca in blagega slovenskega duha. Iz takih nemškutarskih šol prirastejo mladi bahači, pa stari beraci, prteni kmetiški gospodje pa slabi orači in gospodarji za jokati. Znajo debelo govoriti, dobrega storiti pa malo . . Je-li tega nemška beseda kriva? Ne daj Bog! Krivo podučevanje v nemščini to dela, ako se za nemščine del drugi veliko potrebnejši nauk zamudi, in deci, ki vrlo nemški zna, grdi napuh vsadi, ki zarodí napačnost, gizdost in nepokorščino, ki so rojnice vsake grdobe in nesreče. Je-li ne pride največ študiranih kmetov na boben?“ Ne dá se tajiti, da je od krive stare poti težko koj najti po vsem dobro; ravno tako je resnica, da so n. pr. po večih mestih in trgih, kakor tudi na jezični meji potrebne nemško-slovenske učilnice; ali Slomškova razkačenst in jasne njegove besede kažejo nam, da so se brez vse potrebe širile gledé jezika mešane učilnice; lahko je misliti, po čigavem krivem delovanju“.

Iz navedenih besedi razvidimo, da je bil Slomšek protivnik nemščini, kjer je treba ni. Slomšek pa je bil toliko bolj prijatelj tistih zdravih načel gledé poučevanja v realijah, katera so postala nekaj let po njegovi smrti tudi zakon. V omenjenem vodilu, kako rabiti Malo in Veliko berilo, piše o potrebi realističnega pouka v ljudski šoli takole: „Otroci gledajo živali po zemlji laziti, hoditi in letati, ribe po vodi plavati, ptice pod

nebom habiti, in jih malo malo poznajo, še imenovati jih malokteri znajo! . . . Kako malo smo se svoje dni naučili rastlin imenovati! Saj še praproti prav poznali, bukve od gabra, jelke od smreke dobro razločili nismo. Kako potrebno je pa mladini vse to, naj si bo dečko kmet ali rokodelec, deklica, svinjarica ali kuharica, da strupene zeli od dobrih ločiti vé . . . Po kaj je našim otrokom naravoslovje! Morebiti za noroslovje, da jih zmešaš in znoriš? Prijatelj! le počasu. Saj tudi ti v naravi ali naturi živiš, dihaš sapo, piješ vodo, in se rad pri ognji greješ. Je-li ti ni potrebno vedeti, kako se za zdravo sapo skrbi, da zdravo ni prevroče ali premrzlo piti, kako se ognja in druge nesreče varovati, prazne babje vere zaničevati? . . . Za toliko bo menje med nami škodljive prazne vere, za kolikor več bo v šoli takega zdravega nauka“.

S temi citati iz Slomškovega peresa, mislimo, da smo njegovo delovanje za slovensko šolstvo vsaj nekoliko opisali, zlasti z ozirom na to, naj bi to opisovanje bilo dokaz dobre volje, kjer bode ta spis med prvimi izdelki slovenskimi, ki Slomška kot pedagoga opisujejo. Slovenski šolski listi niso bili do zdaj tako srečni, da bi bili mogli prinesiti več oceno tega našega pedagoga; pač je bil to storil slovenski učitelj (Ljudevit Tomšič) v hrvatskem listu — „Školskem prijatelju“ l. 1873., v katerem je v obširni razpravi, posneti po Kosarju, naslikal Slomšekovo življenje in delovanje. Ta razprava ima na čelu zadnjo kitico njegove elegične pesmi po Slomšku, („Uč. Tovariš“ l. 1862.), a končuje se z zadnjo Praprotnikove „Britke solzice“ (ravno tam). Mi podajamo tukaj k sklepu obedve:

„Večno bo v spominu se hranilo,
Kar mu cerkev dolžna je in Slava;
Blagor ti gorica in planjava,
Kjer njegovo seme bo kalilo!“

„Ranjki! spavaj sladko v svojem kraju,
Odpočij se truda, bolečin!
Prejmi nezvenljivi venec v raji!
Tukaj bode večni tvoj spomin;
Dokler bo slovensko gôrje stalo,
Tvoje bo imé se lesketalo.“

Ivan Lapajne.

Avktoriteta in svojevolja v šoli.

Obravnavano v „Pedagogijskej jednoti za Prago in okolico“.

(Dalje in konec.)

Ni li šola takovemu očetu breme? Njene prednosti priznava le takrat, kadar prej vzame ona na svoja ramena del njegovih svetih dolžnosti, kadar oblači ali hrani dete njegovo.

Dà, šola, ki sili dete v šolo hoditi, je po njegovem mnenji dolžna ga oskrbovati z vsem, kar zahteva red, kateremu se ima pokoravati; on ne vidi dobročinstva v onej roki, katera je morala sama prosjačiti, da bi imela kaj prosjaku dati.

Zlo učitelju, kateri ne more priskrbeti darov otrokom takovih roditeljev! Izdan je vsakovrstnim napadom.

In to zlo je užé na svetu, ni ga lahko ovirati in težko se ga bode ubraniti; mogoče pa mu je z načeli na sled priti po vplivu one žurnalistične stranke, katera je po resoluciji učiteljskega društva „Diesterweg“ začela učiteljstvo črniti z nečloveštvom, barbar-

stvom in z nazadovanjem, katera sama, kakor je prej gosp. Benyšek omenil, podkopuje in uničuje avktoriteto učiteljevo na najnedostojnejši način.

Iskati dalnjih vzrokov bi nas zapeljalo v misterij one grozne bēde in nezdravih društvenih razmer, katerih temelj je tako močen in razširjen, da ga ni možno z nobenimi sredstvi izrjaviti!

Nu, ne moremo li te kuge izlečiti, oglejmo si vsaj sredstva, s katerimi bi se dalo njeno širjenje omejiti in zastaviti!

Ta problem ne bo tako lahko razrešiti, a humanno naše stóletje se bode vender moralo k nekakovemu nasilstvu skloniti, ali na jeden ali na drug način.

Učitelj ne zahteva trstike, on noče biti birič svojih učencev, ali on zahteva kazen v onih izvenrednih slučajih, v katerih ne zadostujejo ne navadna sredstva, ne lastna avktoriteta učiteljeva.

In ker se v takovih slučajih tudi v družini, občini in državi takó kaznuje, zakaj bi morala zdaj, ko je razmerje odgoje takovo, ravno šola izjeme delati?

Da more učitelj tudi brez kazni razposajenega učenca v mejah poslušnosti dovesti, tega ne tajimo. Ali imajoč pred seboj cilj pouka za vse učence ne more in ne sme jednemu njih darovati vsega časa na škodo šolskemu delovanju, katerega je dolžan izvrševati ne samo radi svoje zavesti, temveč tudi, da se ž njim izkaže svojim predstojnikom.

Takovim načinom ni mogoče poučavati v šolskeji sobi, — čeprav je to jedino pravi in humani način — v katereji je učitelju izročeno 80 in več otrok.

Takove, da rečem razkošnosti v odgoji si more dovoliti le domači odgojitelj, kateremu je poučavati jednega gojenca.

Zato mora učitelj zahtevati popolno poslušnost, ako hoče doseči kak izsledek v pouku. Kadar pa učenec to razmerje s posebno žalečim in odpornim načinom uničuje, mora se dovesti z nekakovim sredstvom k pokornosti, sicer ni mogoče poučevati.

To sredstvo mora biti takove važnosti, da užé njegova eksistenca učenca od slabih del odvrača.

Upornik mora vedeti, da se nahaja institucija, katera ga siloma ukrotí. Ta institucija mora biti izvenšolska, uradna.

Sevéda se bode reklo, da je odgoja s svojo umetnostjo do vrhunca dospela, in učitelj se vender mora k povzdigi svoje avktoritete sklicavati na zunanjo pomoč. Ali naj se ne zabi, da bode to sredstvo le za pogojne slučaje, saj se tudi v očitnem življenji, pri doraslih in razumnih ljudeh, kaže potreba takovih pogojnih naredeb in sredstev.

Država sama kaznuje strogo, da si ohrani red in veljavo zakonov. Čudoredno pokvarjeni ljudje se pokoravajo avktoriteti uradov samo toliko, na koliko imajo ti pravo in moč jih s kaznijo k izpolnjevanji zakonov siliti.

Čudoredno pokvarjen učenec bode se avktoriteti učiteljeveji le tedaj pokoraval, ako bode imel i učitelj pravo in moč ga k izpolnjevanju šolskega reda prisiliti. To pravo in moč bi dosegel učitelj z uvedenjem „šolskih sodnij“.

Ta institucija ni nova, uporabljá se užé po českih mestih in izsledki so ugodni. Ko bi si pridobila povsod resno in določeno uradno veljavo, postala bi v šolskeji odgoji neprecenljivo sredstvo.

Zakriví li učenec po izcrpljenji vseh zakonitih kazenskih sredstev z nova kak težek prestopok in ako ni náde na popravo in poboljšanje, javi se takov slučaj takoj šolskeji sodniji.

Treba pa razločevati dve vrsti prestopkov, rekše, kot dve različni bolezni; jedno treba polagoma lečiti, drugeji pa z brezodlašujočim izsekom okuženi del odstraniti, da se zapreči otrovna oteklina.

K prvej bolezni prištevam težko zadolženje proti čudorednosti, zapeljevanje k zanemarjenju, tatvino in druge podobne prestopke.

Ako se učenec zadolži zgolj iz navade, ga treba opominjati ter dogodek roditeljem oznaniti.

Ako pa se dogodki zadolženja ponavljajo in ako je njih vpliv poguben na ostale učence, naj se dolžnik oznani šolskemu uradu, da se kaznuje.

Drugače pa je z drugo boleznijo, če se namreč učenec učitelju očitno pred vsem razredom zoperstavi. Takova drznost ne sme niti trenotek brez kazni ostati, sicer se ves razred pohujša.

Učenec, kateri se noče pokoravati šolskemu redu, kateri sme z uporno roko segati na svetost zakona samega užé kot dete, ponese to seme seboj v občansko življenje ter pomnoži število onih, kateri smatrajo vsako nadrejeno osebo za svojega despoto in silnika.

To je oni sumljivi živelj, kateri s ponosom trdi: „Jaz sem brez vere in národnosti!“

In mi gojitelji in učitelji naraščaja svojega milega národa bi naj prevzemali odgovornost za veliko zlo, katerega zatirati nismo imeli pravice in moči!

Národu našemu, kateremu se je neprestano boriti za vsako pĕd plodne zemlje in dragi jezik, ni treba kosmopolitov, treba pa mu je tudi v najnižjih vrstah inteligentnih ljudi, proniknenih z neskončno ljubeznijo do svojega národa z osvedočenjem, da okovov ni več možno z mečem rušiti, temveč z marljivostjo po zakonitem potu.

Iz teh povodov ni moči dovolj pretehtavati uporne moči, katera se v šoli užé čisto pokazuje, treba jo za rana udušiti.

Kadarkoli se učenec kakega nasilstva proti učitelju posluži, naj se takoj brez odlašanja iz šole odstrani, dogodek pa se oznani šolske sodnji.

Pristop k pouku mu ne bodi tako dolgo dovoljen, dokler ni bil po zasluženju kaznovan.

Ne more se zanikavati, da bi iz tega ne izhajale neprijetne posledice osobito za brezskrbne roditelje, katere bi bile vsaj nekakova obrana proti čistim prestopkom upornikov.

V ostalem sem mnenja, da bi se uživanje takovega uradnega postopanja omejilo znabiti na 1 ali 2 slučaja na leto.

Tako bi učitelj ne bil osamljen ter bi ne trebal z neljubim obrazom še jedenkrat razlagati radi jednega ali več surovežev, kateri kradejo z neobuzdanim vedenjem svojim součencem pouk a učitelju pripravljajo tuberkulozo.

Tudi ostali učenci dohajali bi v šolo z večim veseljem in učitelj bi lahko čas, katerega sedaj z ničvrednim dečkom po šoli potratil, uporabil za koristnejšo delo na prospeh šolstva, občine in milega národa.

Ljud. Kramata je predložil sledečo resolucijo:

Učiteljstvo zbrano dné 28. sušca 1885. l. v „Pedagogijskej jednoti v Pragi“ razpravljajoč snov „Kako varovati avtoriteto učiteljevo“, sklene sledečo resolucijo:

Nekoliko let sem se ponavljajo v učiteljstvu tožbe radi nedostatka disciplinarnih sredstev na občnih in meščanskih šolah, kolikor zadeva to odgojo čudoredno pokvarjene mladine.

I. Na belem dnevu je, da koristi odgoji mladine, če se globoki čudoredni padci kaznujejo s kaznijo, ki je primerna velikosti prestopka.

II. Nujno je, da se avtoriteta brezbrannega učitelja pred licem demoralizovanih učencev povzdigne.

Da bi se to doseglo ter da bi pouk in odgoja lepše napredovala, izjavljamo sledečo željo:

I. V slučajih, v katerih učiteljstvo z disciplinarnimi sredstvi, po zakonu dovoljenimi, več ne izhaja, naj se uvede preiskava z nečudorednimi učenci in njih roditelji pri krajnih in okrajnih šolskih svetih v posebnih slučajih pa tudi pri šolske sodnji, katere se naj v ta namen na novo ustanovijo.

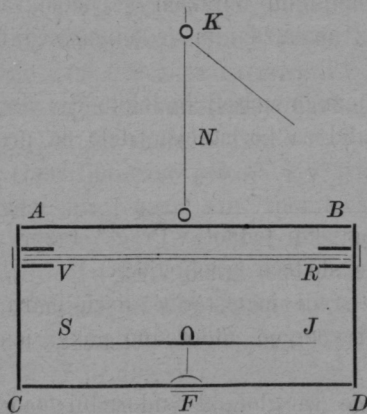
II. V važnih in potrebnih slučajih, kadar bi pohujšanje naraščalo, bodi učencu vstop v šolo na toliko časa zabranjen, dokler se preiskava proti njemu in njegovim roditeljem ne dokonča.

Iz Češčine R. K.

Kompas v ljudski šoli.

Mej učnimi pomočki, ki naj jih ima ljudska šola vsled predpisa slav. c. kr. deželnega šolskega sveta, je tudi kompas. Večina ljudskih šol, kjer delujejo marljivi, za nazorni in realni nauk vneti učitelji, imajo že to učno pripravo v manjši ali večji obliki, cenejo ali dražjo. Nekatere šole so pa tudi še brez nje, kar se vé da ni prav, če pomislimo, da se kaj lahko sestavi to učilo, ki stane le nekoliko krajcarjev. Ako si naredimo sami kompas, imamo sicer priprostejšo, a instruktivnejšo in v vsakem obziru mnogo boljše sredstvo za pojasnovanje prvotnih pojmov o magnetizmu, kakor je kupljen kompas, s katerim se pri razlaganju berilnih vaj n. pr.: „Strani neba“, „Magnetizem“ le malokdaj to doseže, da bi otroci te vaje umeli ter je v spominu ohranili.

Navadni kupljeni kompas v škatljici zaradi tega ne ugaja nazornemu nauku, ker ga vsi učenci jedne šolske sobe h kratu ne morejo opazovati. Tù ga učitelj le kaže od dalječ in sicer tako, da igla magnetnica ne more niti prosto gibati se, niti kazati nebesnih krajev. Tako poočitovanje pa je malo vredno. Ako hočemo vender le učencem kazati najpriprosteje prikaze magnetizma s kompasom, tedaj ne preostaje učitelju drugega, kakor učence klicati iz posamičnih klopi k mizi, kjer leži kompas v škatljici. Ta način poučevanja pa se gledé na šolski red ne odobruje; ker živa mladina ne miruje, ako je sebi prepuščena, in se skoro ne more od nje zahtevati, da bi bila brez posla mirna. Tem nedostatom se pomore s pripravo, pri kateri je igla magnetnica v odprtem visečem držaji, kakor kaže tù pristavljeni načrt, in katera se lahko v obstojne

dele razloži ali vsaksebi dene. Okvirček ali držaj **AB** **CD** je od železne ali medene, 2—3 $\frac{m}{m}$ debele žice narejen čveterokotnik poljubno velik. Ker je železna žica paramagnetična, to je tako telo, katero magnet privlači, je bolje, da je okvir od medene žice, ki nikakor ne vpliva na gibanje igle; sicer pa sme biti tudi železen, a mora toliko večjega obsega, vzlasti širje biti, da mej magnetico in okvirom ne more biti nobene privlake, ali — da bližina železa ne more ovirati prostega vrtenja magnetnice. Ta okvir je samo za to, da drži magnetnico **SJ**, da je v njem pritrjena veternica **VR**, in da se more vse skup prosto obesiti na nit **N**, ki teče skozi majhen uhaсти vijak **K** v strop

zavrtan, da je moč kompas ali višje ali nižje pred učenci obesiti. Kdor pa hoče, da ostane stalno obešen, naj vzame mesto niti tenko žico, kateri sta konca v kljukico zapognjena. Nad magnetico je pri **V** in **R** horizontalno vložena mej klješčice ali dvojnata jezička na trden karton prilepljena veternica tako, da se vsak hip more odvzeti in sama pokazati učencem. Veternica je — kakor znano — na 360 stopinj razdeljen krog z običajno zvezdo na sredi, katere štiri glavni traki kažejo na sever, jug, vzhod

in zahod. Da je veternica nad iglo, ne pa pod iglo kakor pri kompasih v škatljicah, ima to dobro, da se položaj magnetnice z vsacega učencevega sedeža razločno vidi, in da se po nji orijentuje, ako visi izpod stropa v sredi nad prvimi klopmi.

Pri *F* je na okvir pricinjena kratka jeklena iglica (odlomljena šivanka) mej 2 majhna listka tenke medene pločevine. Na to šivanko se položi magnetica *SJ* od trdega finega jekla, recimo: 1 $\frac{d}{m}$ dolg košček tenke žage ali peresa kake stenske ure. V težišči je magnetnica prevrtana; v luknjico pa je vdela opla medena gumbica podobna kapici. Ta vzdržuje magnetnico na osti, da ne pade raz nje, kadar se vrti krog nje. Na obeh polih je magnetnica priostrena, kar pripomore, da lažje v ravnotežji ostane; bistveno pa to ni, je li na kratko ali na dolgo priostrena. Da ni treba še le iz mirnega stanja magnetnice ali po bližnji družega magneta soditi, kateri konec je severni, kateri pa južni, sta navadno zaznamovana tako, da se južni svetlo zlika, severni pa pusti višnjevo ali temno kalen, ako je magnetnica od urarskega peresa narajena; jeklenica od žage se pa mora na severnem polu višnjevo kaliti. Vse to vsak kovač s prav malim trudom izdela. Kaleno pero se svetlo odrigne s plovcem (Bimsstein) ali smirkovim papirjem (Schmirelpapier), pa tudi s steklovino v prah zmljeto in na poliman papir potreseno. Če pa vsega tega ni pri roki, opravi se to prav dobro z vsako oslo ali na kakem brusu.

Magnetizuje se igla ali predno se svetlo zbrusi, ali pa potem. Poučno in zanimivo je, da ima učitelj dve igli jedno nemagnetovano, drugo magnetovano, da se more z obema eksperimentovati. Učinek magnetovanja naj učenci na svoje oči vidijo. Magnetovanje se zvrši tako-le:

Pri enojnem potezanji se po jeklenici, katero hočemo prirediti v magnetico, samo z jednim magnetnim polom tare ali drgne. Ta se postavi na sredo jeklenice in ž njim poteza v ono stran, ki ima biti nasprotnoimna od pola, s katerim potezamo. Dospevši na konec jeklenice, privzdigne se magnet visoko ter postavi zopet na sredo, od koder se z nova potegne. To se čim večkrat, tem bolje ponavlja. Potem se druga polovica jeklenice istotako magnetizuje, samo da se zamení magnetov pol, s katerim se v drugo poteza.

Pri dvojnem potezanji postaviti je oba pola podkovskega magneta na sredo jeklenice ter se z obema h kratu poteza proti jednemu in potem proti drugemu koncu, a ne da bi se magnet odvdignil. Po deset- do dvajsetkratnem potezanji je ustaviti se na sredi in magnet odstraniti. Pri tem je le paziti, da se v severnem konci ne vzbudi južni magnetizem in da igla ni potem naopak označena. V tem slučaju je bolje, da se južni konč še le potem svetlo zbrusi, ko je magnetovana jeklenica postavljena na ost pokazala mirna, kateri konec je sever. (O magnetovanji glej tudi gosp. prof. Senekovič-evo „Slov. fiziko za nižje razrede srednjih šol“, stran 191.)

Tako priredjena magnetnica se potem položi na navpično iglico v okvirji. Ko se umiri, uravná se še veternica po njej tako, da sever na veternici kaže za pičlih 10 stopinj (10^0) proti desni, ako smo namreč z obrazom obrnjeni proti polnočni strani ali severu.

Magnetnica vsacega kompasa ne kaže torej točno proti severu, temuč se nagiba proti zahodu, pri nas sedaj za $9^0 52'$. To napako imenujemo magnetno deklinacijo ali magnetni odklon. Ta odklon vsako leto pojema poprečno za $6\frac{1}{2}'$ (minut). Ker je do 0^0 še $9 \times 60' + 52' = 592$ minut, torej bode čez 91 let magnetnica kazala prav proti severu, a potem se bode nagibala proti vzhodu, tako da je torej odklon zdaj zahoden, zdaj vzhoden.

S tem, mislim, da sem dovolj pojasnil, kako je pripraviti kompas za ljudsko šolo; drugo, kar bi v pojasnenje služilo, naj čitatelj blagovoljno iz slike povzame, kar menda ni pretežko.

Kdor se zanima za tako prirejen kompas, in si ga sam ne more pripraviti, temu „Národna Šola“ rada postreže ž njim, ker sem jih dal nekoliko po tem opisu narediti.

F. Stegnar.

Iz šole za šolo.

Razzlogovanje.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

Predvaja VI.

1. Učitelj: „Pridi k tabli in piši, kar ti bodem narekoval — — — J!“ „**Stara navada je železna srajca**“.

Učitelj vsem: „Poglejte, ali je ta stavek kje pretrgan, ali ne? — Kje ni vkup? — Zakaj - li ne? — Iz česa je tedaj zložen stavek?“ — Učenci: „Stavek je zložen iz besed.“ Učitelj: „Izgovori prvo besedo tega pregovora — — — J! — Še enkrat prav počasi! — Kolikokrat si zinil (usta odprl)? — Beri naprej drugo besedo ti — — — J!“ (i. t. d. do zadnje besede).

„Poišči samoglasnike v vsakej besedi posebej in zaznamovaj jih spodaj s črtico? — Kolikokrat smo že usta odprli (zinili) pri prvi besedi? — Koliko samoglasnikov ima ta beseda? Kolikokrat smo zinili pri drugej besedi? — Koliko samoglasnikov ima druga beseda? — Pri tretjej? — Samoglasnikov? — Pri četrtej? — Samoglasnikov? — Pri zadnjelj? — Samoglasnikov? — Pri kterej besedi odprla so se usta samo enkrat? — Koliko samoglasnikov je že v njej?“

Otroci pomnite!

Beseda je ima le jeden samoglasnik, zato so se odprla usta le enkrat; v besedah **stara** in **srajca** nahajata se po dva samoglasnika, zato so se odprla usta po dvakrat; v besedah **navada** in **železna** so pa po trije samoglasniki, tedaj je bilo treba po trikrat ziniti. Kolikor ima tedaj beseda samoglasnikov, tolikokrat je treba pri izgovarjanji ziniti in toliko ima beseda **zlogov**. Kolikor zlogov ima tedaj prva, druga, tretja, četrta, peta beseda? Ločimo s pokončno črto jeden zlog od drugzega!

Pomnite!

Besede, katere izgovarjamo so tedaj ali jedno-, dvo-, tro- pa tudi večzložne.

Učitelj nadaljuje: „Prepišite zdaj ta pregovor s table na svoje ploščice takó, da bo s pokončnico ločen zlog od zloga!“ — Ko se je to zgodilo: „Napišite še jedenkrat isti stavek takó, da bo s položeno črto ločen zlog od zloga! Na pr.: Sta-ra na-va-da itd. Takemu znamenju pravi se **vezaj**.“

Po izvršenji: „Koliko besed ima tedaj ta stavek? — Koliko ima vsaka posamezna beseda zlogov? — Koliko zlogov je v vseh besedah? — Koliko zlogov ima že vsaka slovenska beseda? — (Ako se nikdo ne oglasi.) — Vsaka beseda ima toliko zlogov kolikor samoglasnikov. — Kdo mi še tako odgovori? — Kdo še?“

Preštejte!

Koliko **glasnikov** ima vsak posamezni zlog v tem stavku? — Odložimo jednega od drugega s pokončnicami! Storite tudi vi tako na svojih ploščicah! — Razvrstite zdaj vse **glasnike** (črke) takó, da bo mej jednim in drugim **vezaj** mesto pokončnice! — Koliko **glasnikov** ima prva, druga, tretja, četrta, peta beseda? — Koliko jih imajo vse besede vkup? — Povej mi — — — J! vse sprednike! — Vse končnike! — Vse srednike! — Iz česa so tedaj sestavljeni **stavki**? — **besede**? — **zlogi**?

2. „Pridi k tabli in piši, kar ti bodem narekoval — — — J!“ **Kakoršno življenje, taka smrt.**

Opómnja: Sprednja predvaja je bila tedaj v smislu analitične metode. Ako bi ne zadostilo analizovanje jednega stavka (v istem letu), pa se razpelja še jeden stavek ali dva pred očmi in sodelovanjem učencev.

Predvaja VII.

1. Dobro je, da učitelj učencem ukaže, naj si pripravijo narižane ploščice, da bodo zapisovali **glasnike**, kateri se jim bodo narekovali; mej vsakim **glasnikom** naj naredijo **vezaj**, in kadar učitelj z glasom naznanja (ali sè svinčnikom ob mizo trčí), takrat naj naredijo znamenje enakosti (=) ter naj poberejo ali zvežejo vse **glasnike** v besedo. N. pr.: **S-t-a-r-a** = Stara **n-a-v-a-d-a** = navada **j-e** = je **ž-e-l-e-z-n-a** = železna **s-r-a-j-c-a** = srajca. **B-o-lj-š-a** = Boljša **j-e b-o-b-o-v-a s-l-a-m-a, n-e-g-o** = nego **p-r-a-z-n-e j-a-s l-i jasli**. I. t. d. Učitelj: „Sestavite vse besede po zlogih z vezaji vmes!“ — — „Sestavite besede v stavke!“

Opómnja: To bi bila sintetična metoda. Modri, spretni šolnik vsako v pravem času porabiti vé in zna takó, da, kar prednaša na podlogi jedne, utrdi, na podlogi druge.

2. Na pr.: **K-a-k-o-r-š-n-o** = Kokoršno **ž-i-v-lj-e-n-j-e** = življenje **t-a-k-o-š-n-a** = takošna **s-m-r-t** = smrt. **Š-i-b-a** = Šiba **n-o-v-o** = novo **m-a-š-o** = mašo **p-o-j-e** = poje i. t. d.

Predvaja VIII.

Naloga 1.

„Poiščimo iz ? berilne vaje vse enozložnice!“

Po napisovanji:

„Beri — — — J! — — — napisane enozložnice takó, da boš imenoval vsaki **glasnik** posebej, potem pa vse **glasnike** jedne besede vkup!“

Po prečitanji:

„Pomnite! Ako imenujemo poprej posamične črke, potem še le besedo, takrat črkujemo. Kdor hoče, da ne bo pri pisanji črk v besedah mešal ali celó izpuščal, mora znati črkovati!“

Opómnja: Kar so si otroci po teh vajah osvojili, naj jim učitelj v glavo še bolj utrdi s tem, da jim v „sešitke“ črkovaje narekuje nekaj enozložnic, znabiti v abecednem redu.

Naloga 2.

„Napišite prav veliko jednozložnic!“

(Béri — — — Pomnite! — — — Opómnja.)

(Dalje prih.)

Družba v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem.

Pet in dvajset let je minulo, odkar se je ustanovila prekoristna „družba v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem“. Veliko podpore so že dobile mar-

sikatero učiteljske vdove in zapuščene sirote, in nekatera solza radosti se je uže utrnila po licu na smrtni postelji ležečemu učitelju, ko je gledal mirno v voljo božjo udan, svoje okrog sebe — misleč: „saj vender ste preskrbljeni, dasiravno vam nisem zapustil premoženja v škrinjah, ne v hranilnicah, naložil sem vam pa glavnico pri vdovskem društvu in to bode zdaj za vas skrbelo, dokler ne pridete k svojemu kruhu“.

Res, blaga misel je vodila naše sobrate leta 1860., ko še ni bilo postavne pokojnine za učiteljske vdove in sirote, da so ustanovili družbo, katera danes tako lepo cvetè in se razvija — čeravno mirno in tiho, a vender plodonosno. V 1. dan novembra 1860. l. je družba začela, svoje blago delovanje.

V začetku bilo je res pri društvu veliko zvestih udov, a zdaj — žalosten pogled! je le malo število onih, kateri so vpisani, ko bi bili vender vsi kranjski učitelji lahko udje te družbe. Prazen, da ničev je izgovor: „saj bom jaz ženo preživel in ne ona mene, čemu bi torej one goldinarčke spravljaj in zato dajal; ko ne bo nikdar haska od njih“. Dragi sobrat, saj ni na čelu nijednemu zapisan dan smrti, torej ne vé, koliko časa mu je odločeno živeti, mar pa ne tirja to kolegijalnost, da podpiramo drug drugega, da drug drugemu pomagamo v sili in težavi? Marsikdo tudi pravi: „vsaj je sedaj postavna pokojnina tudi za vdove in sirote in so že preskerbljene, vsaj plačujem v to svrho v penzijski zaklad“. Res je tako, ali pomisliti moramo, kdaj še le človek dobí penzijo? Služiti mora celih deset po sposobnostnem izpitu, potem je stoprav zagotovljen, da dobí, v slučaju njegove smrti njegova žena nekaj pokojnine za sé in za zapuščeno deco, ali ta vsota je le majhna, s katero se ne more preživeti pošteno, ampak se le životari. V slučaju smrti pred postavnim obrokom za pokojnino dobí se pa le odpravnina, ta se pa lahko kmalu porabi.

Dalje pa tudi nismo učitelji v takih razmerah, da bi mogli si kakovih glavníc nabrati in si kaj premoženja napraviti, ker naši dohodki so skromni in se nam le po malem, in to jako redko zboljšujejo; redek je učitelj, kateri bi si nabral kaj premoženja, posebno tudi zato ne, ker skoro vsak je obdarovan z obilno množico otročičev, kateri hočejo jesti, in potrebujejo obleke in drugega, tako da je res včasih pravi „Bog pomagaj“.

Veliko je vdov na Kranjskem, katere poleg male postavne pokojnine dobivajo stalno penzijo od vdovskega društva za sé in za svoje otroke, čeravno so bili njihovi možje le nekaj let pri društvu. Tudi so take vdove, katere so dobile le odpravnino iz normalnega šolskega zaklada, a od društva vdovskega dobivajo stalno podporo.

Tovariši pristopajmo z veseljem k prekornistni družbi, ker ne vemo, kako bode z našimi zapuščenimi, ako nas preživé; če pa jih mi preživimo, imeli bodemo zavest, da smo mi drugim vdovam k njihovem življu kaj pomagali.

Vsak učitelj je lahko ud tega prekornistnega društva, kajti doneski so tako neznatni, da jih vsak lahko plačuje. Za mali dar si ud te družbe lahko pridobí lepo podporo sebi in svojim zapuščenim. Torej, dragi tovariši — kranjski učitelji — zanimivajte se bolj za to prekornistno vdovsko društvo!

Ksaverij od Kolpe.

Književstvo.

— „**Izgledi bogoljubnih otrok**“ iz vseh časov krščanstva. I. del, drugi natis, 1882. l., str. VI, 151; II. del, drugi natis 1885. l., str. V, 160; III. del, prvi natis 1883 l., str. IV, 172. Spisal Anton Kršič, katehet. Vsak zvezek stane mehko vezan 30 kr., kart. 40 kr., krasno v platnu vezan 60 kr., vsi trije deli vkup krasno v platnu vezani 1 gld. 50 kr. Dobivajo se v Katoliški bukvarni v Ljubljani. Te knjižice so prav primerno in vzpodbudno berilo naši mladini. V posebnih sešitkih se ravno tã tudi dobí:

„Sv. Germana, izgled krščanske potrpežljivosti“. Cena 5 kr. **Sv. Marije Magdalene Pačliške mladostna leta.** Cena 5 kr.

D o p i s i.

Iz Koroškega. »Celovčanka« poroča, da se je letos za preizkušnjo oglasilo 20 ljudskih kandidatov. Nekaj jih je naredilo preizkušnjo iz krščanskega nauka, iz godbe, iz francoskega jezika, — koliko jih je napravilo preizkušnjo iz slovenskega jezika, tega pa nič ne omenja. Ali se mar ni oglasil noben kandidat? Po slovenskih naših farah je 103 ljudskih šol. To jasno dokazuje, kako malo se mara za to, da dobimo več slovenskih učiteljev, katerih dozdej toliko pomanjkuje.

Iz Trsta. † G. Janko Košuta, učitelj na tukajšnji c. k. nemški deški šoli je 12. preteč. meseca umrl. Pokojnik je bil komaj star še le 30 let, in je bil vrl možak in poštenjak v šoli in zunaj šole. Bodi mu zemljica lahka!

Iz Žalca. V 6. dan maja t. l. imelo je Celjsko učiteljsko društvo svoje zborovanje, katerega se je udeležilo 17 udov. — Točno ob 11. uri otvori prvosednik g. A. Brezovnik zborovanje, omeni, da je pred kratkim novi c. kr. okrajni glavar g. Netolietzka nastopil svojo službo ter da je umestno, da se mu učiteljsko društvo pokloni. Po daljšem razgovorjanji izvoli se deputacija, gg.: Brezovnik, Koderman, Jarc in Kobek, katera takoj gre k okrajnemu glavarju, se mu pokloni, ter ga prosi njegove naklonjenosti. Gospod okr. glavar jo je prijazno vsprejel, se jej zahvalil in rekel, da bo učiteljstvu vedno naklonjen in šolstvo po svoje moči pospeševal. — Ko se je deputacija vrnila, nadaljevalo se je zborovanje. G. prvosednik predstavi novo pristopivša uda gg. Fr. Gostinčarja iz Št. Lorenca in J. Stukla iz Frankolovega. — Nato prečita g. tajnik Ogorelec zapisnik zadnje seje, kateri se po nekem stvarnem dodatku odobri. — V imenu pregledovalcev računa poroča g. Vreča, kateri je videl, da je vse redno. O dopisu tolminskega društva gledé neke peticije poroča g. Krajnc, predlagaje, naj se Celjsko učit. društvo oklene ove peticije, dodavši jej še 2 točki: 1. penzija naj se podeli s 30 službenimi leti; 2. k penziji naj se vračunijo vsa leta od mature in penzija naj se računi po številu posameznih službenih let, ne pa od 5 do 5 let, ker se pri takem vračunanju lahko 1 — 4 leta izgubé.

O drugi točki dnevnega reda: »O vzrejanju dreves do presajenja na določeni kraj.« govori temeljito in poučno gospod Ev. Rupnik. Govornik razlaga, kar je videl in se naučil vlani v napredovalnem tečaju v Mariboru, kako je treba pečke sejati, kako drevesca presajati, pikirati, okulirati, sploh, kako je ravnati z drevesci do tega časa, da se presadijo na določeni kraj. Govor je bil za vsacega jako zanimiv, in vsi so mu sledili z največo pozornostjo.

Prihodnje zborovanje bo 10. junija t. l. Opomniti mi je še končno, da se, žal, nahaja še mnogo učiteljev, ki še niso pristopili k nasemu društvu ali pa slabo zahajajo k sejam ter tako kažejo svojo mlačnost. Ko bi jim bila pomen in važnost učiteljskih društev do dobrega znana, ko bi bili od vzvišenega svojega poklica dovolj prešinjani, gotovo bi se ne kazal ta žalostni pojav. Ravno v sedanjem času, ko se od vseh strani zaganjajo ljuti sovražniki v šolstvo, treba je, da se oklenemo drug drugega ter skupno stojimo kakor zidi in skale, odbijavši vse navale in napade na naše šolstvo, vedno misleči na besede pesnikove:

„... Za národ delati,
Moči vse móške dati koristi obcej,
Skerbí nakladati si domovinske,
Dolžnost je sveta vsacemu možévi...“

(Tugomer).

Na veselo in mnogobrojno svidenje tedaj 10. junija!

K.

Iz Černomlja. Okr. učit. konferenca v Černomlju bode dné 30. junija t. l. Razun navadnih točk je na dnevnem redu: »Kako naj učitelj vadi učence v olikanem vedénji?«

Iz Blagovice. — Letošnja učiteljska skupščina za naš šolski okraj bode v 28. dan julija v Mengeši. Dnevni red je jako obsiren, osobito zná točka 3. zanimiva postati. O tem poročam pozneje.*)

Iz Hotiča.)** Slavno društvo »Národna Šola« blagovolilo je tukajšnjeji šoli poslati mnogo šolskega blaga. Za to se v imenu šolske mladeži presrečno zahvaljujeta

Fran Končar,
preds. kr. š. sv.

Janko Toman,
učitelj.

*) Prosimo!

**) Po naključbi zakasnjeno.

Iz Ljubljane. Potrjena deželna postava. Njih Veličanstvo presv. cesar je potrdil postavo, vsled katere bodo učitelji voditelji enorazrednih ljudskih šol dobivali opravilne doklade.

— Pismene preizkušnje zrelostne na tukajšnjem c. kr. učiteljski se bodo pričele v 7. dan, končale pa 12. junija t. l. Ustni izpiti prično se 5. jul. t. l.

— Pismene preizkušnje zrelostne na gimnaziji Ljubljanski prično se ta teden, šolsko leto se sklene 9. jul. t. l., in potem se dovršijo ustni izpiti zrelostni.

— Odbor »Slovenskega učiteljskega društva« in odbor »društva v pomoč učiteljem in njihovim vdovam in sirotam bodeta v četrtek v 10. dan t. m. popoldne ob 2. (v društveni sobi) imela sejo, h kateri vse g. g. odbornike imenovanih društev uljudno vabita

odbora.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V Logaškem šolskem okraji se bodo začetkom šolskega leta 1886/87 te-le učiteljske službe stalno nastavile:

1. na trirazredni ljudski šoli v Žireh II. učiteljska služba s 500 gld. letne plače in s stanovanjem;

2. na trirazredni ljudski šoli v Žireh III. učiteljska služba s 400 gold. letne plače in s stanovanjem;

3. na enorazredni ljudski šoli v Hotedršici učiteljska služba s 450 gold. letne plače in s stanovanjem. Prosilci naj svoje prošnje oddajajo do 10. jun. t. l. pri c. kr. okrajnemu šolskemu svetu v Logatcu.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Jan. Rudolf, zač. učitelj v Vrabčah, je za trdno postavljen.

— G. Avg. Pirc, začasni učitelj v Šent-Kocijanu pri Turjaku, je dobil drugo učiteljsko službo v Borovnici.

ČLOVEK,

v pogledu na njegovo telo in dušo, s kratkim navodom,
kakó si ohraniti in utrditi zdravje. Za šolo in dom.

Sestavil

Janko Leban.

Ponatis iz „Učit. Tovariša“.

To knjižico prodaja po 45 kr. (po pošti 50 kr.) pisatelj

Janko Leban,

učitelj v Avberu (bivši v Lokvi),
P. St. Daniel, via Sezana (Küstenland).